

Veri Yapıları
Tree – Binary Tree
Ağaç Veri Yapısı Modeli

Bu bölümde,

- Ağaç (Tree) Veri Yapısı Giriş
- Ağaç VY Temel Kavramlar
- İkili Ağaç (Binary Tree)
- İkili Ağaç Özellikleri
- İkili Ağaç Gerçekleştirim
- İkili Ağaç Üzerinde Gezinme (Traverse)
- Preorder, Inorder, Postorder
- İkili Ağaç Gerçekleştirimi

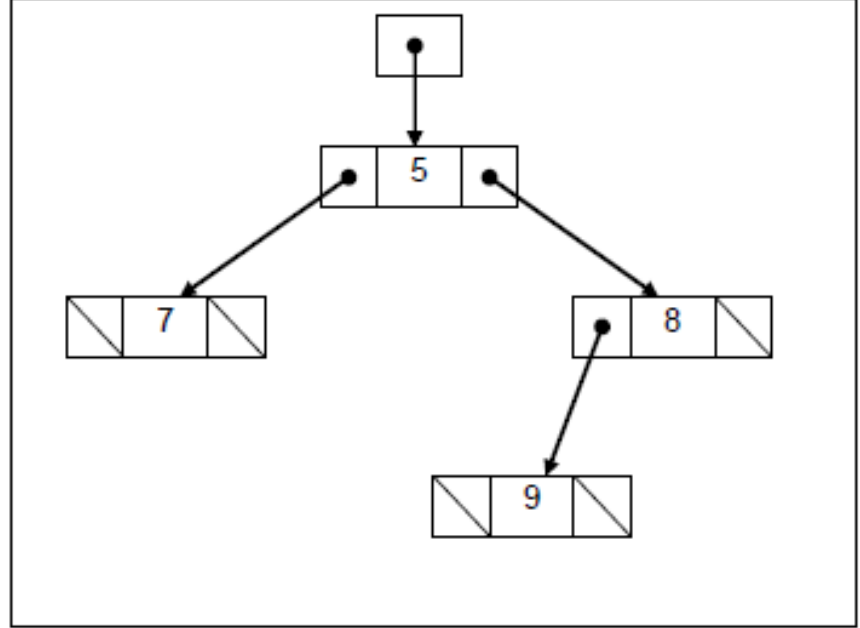
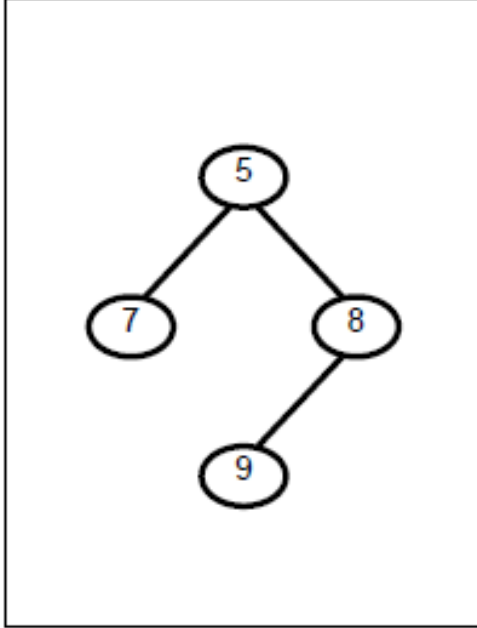
Ağaç VY Giriş

- Verilerin birbirine **sanki bir ağaç yapısı oluşturuyormuş gibi** sanal olarak bağlanmasıyla elde edilen **hiyerarşik yapıya sahip** veri yapısıdır.
- Aynı aile soyağacında olduğu gibi hiyerarşik bir yapısı vardır ve orada geçen birçok **kavram** buradaki *ağaç veri yapısında da tanımlıdır*.
- Örneğin çocuk, kardeş düğüm, aile, ata gibi birçok kavram ağaç veri yapısında da kullanılır.
- Her biri değişik bir uygulamaya doğal çözüm olan **ikili ağaç**, **kodlama ağacı**, **sözlük ağacı**, **kümeleme ağacı** gibi çeşitli ağaç şekilleri vardır; üstelik uygulamaya yönelik özel ağaç şekilleri de **çıkarılabilir**.

Ağaç VY Giriş (devam...)

- Bağlı listeler, yığıtlar ve kuyruklar **doğrusal (linear) veri yapılarıdır**.
- Ağaçlar ise **doğrusal olmayan** belirli niteliklere sahip *iki boyutlu* veri yapılarıdır.
- Ağaçlar **hiyerarşik ilişkileri** göstermek için kullanılır.
- Her ağaç düğümlerden (**node**) ve kenarlardan (**edge**) oluşur.
- Her düğüm bir *nesneyi* gösterir.
- Her **kenar** (bağlantı) **iki node arasındaki** ilişkiyi gösterir.
- Arama işlemi **bağlı listelere** göre **çok hızlı** yapılır.

Ağaç VY Giriş (devam...)

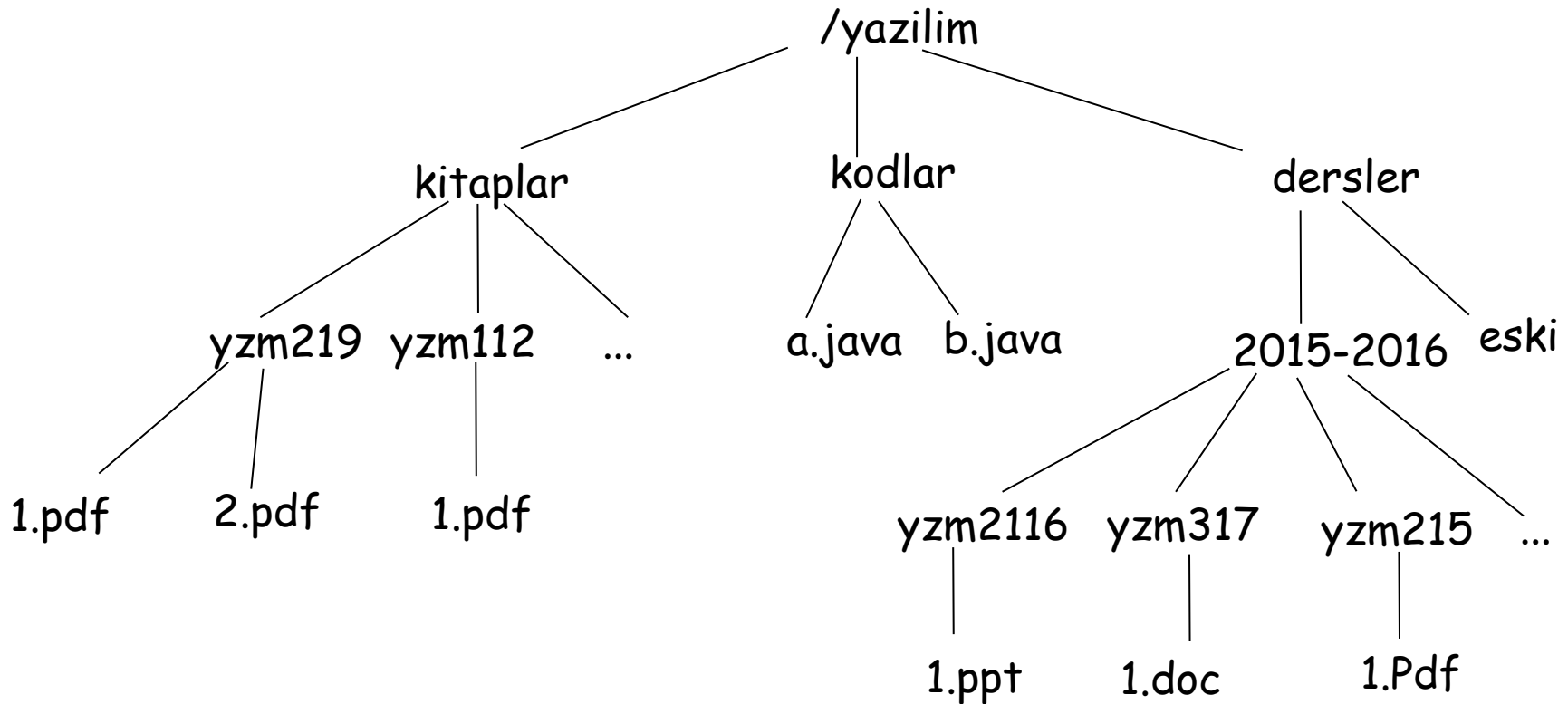

- Ağacın düğümlerindeki bilgiler sayılardan oluşmuştur. Her düğümdeki *sol ve sağ bağlar* yardımı ile **diğer düğümlere ulaşılır**. Sol ve sağ bağlar **NULL** olabilir.
- Düğüm yapıları değişik türlerde bilgiler içeren veya birden fazla bilgi içeren *ağaçlar da* olabilir.

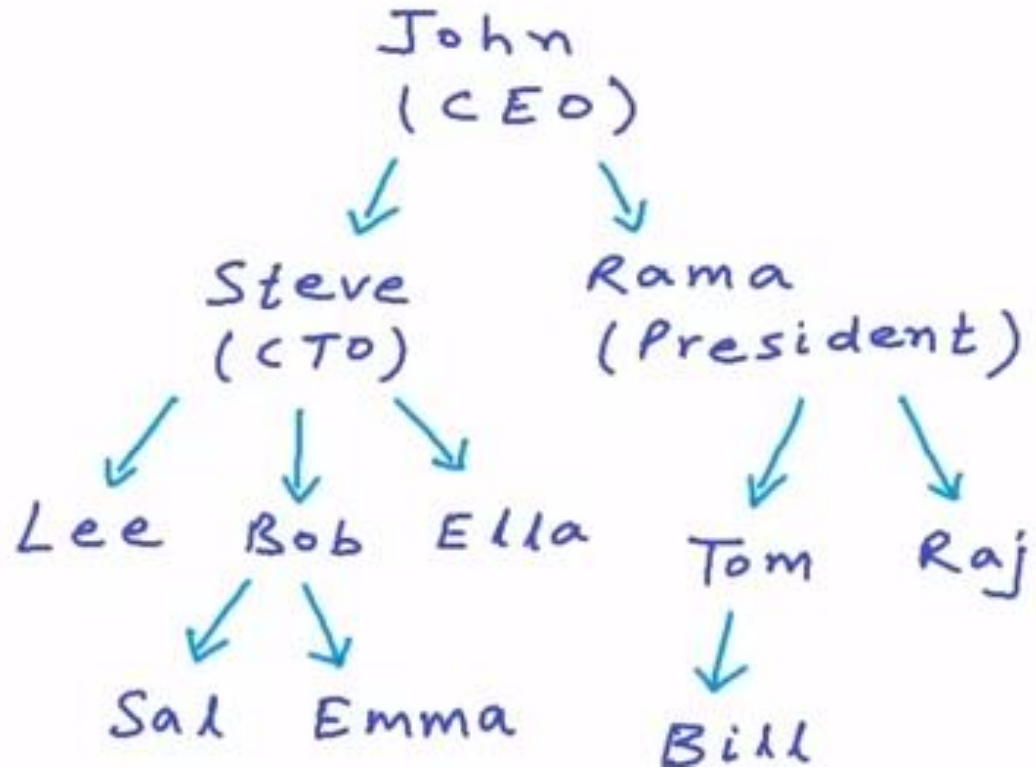
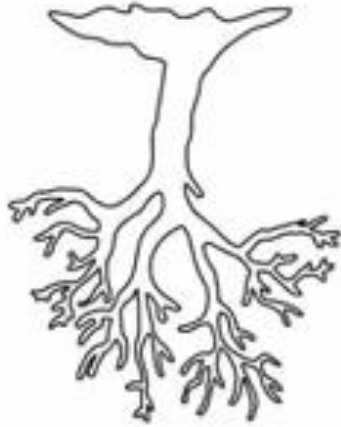
Ağaç VY Kullanılan Yazılım Uygulamaları

- Ağaç veri yapısı / modeli aşağıdaki *yazılım uygulamalarında* kullanılırlar:
 - İşletim sisteminin **dosya sistemini** modellemekte
 - **Oyunlar** için farklı hamleleri ele almakta
 - **Ağ routing** (yönlendirme) algoritmalarında
 - Trie adı verilen VY ile **sözlük oluşturmakta** ve **dinamik yazım kontrolü** gibi alanlarda
 - **Huffman sıkıştırma** kodlamasında ve
 - Derleyicilerde matematiksel ifadeleri modellemede kullanılırlar.

Örnek Ağaç Yapısı – Dosya Sistemi

Örnek Ağaç Yapısı – Şirket Organizasyonu

Ağaç VY Temel Kavramlar

Level - Seviye

0

Kök (root)

A

1

B

Aile / Ara
Düğüm

C

Yaprak
Düğüm

2

D

E

F

Çocuk Düğümler

3

Yaprak
Düğüm

G

7 düğümlü ağaç

- A düğümü **kök** olmak üzere **7 düğümden (n)** oluşmaktadır.
- Toplam **6 kenar (n-1)** vardır.
- Sol alt ağaç, **B kökü** ile başlamakta ve sağ alt ağaç da **C kökü** ile başlamaktadır.
- A'dan solda B'ye giden ve sağda C'ye giden **iki dal (branch)** çıkmaktadır.

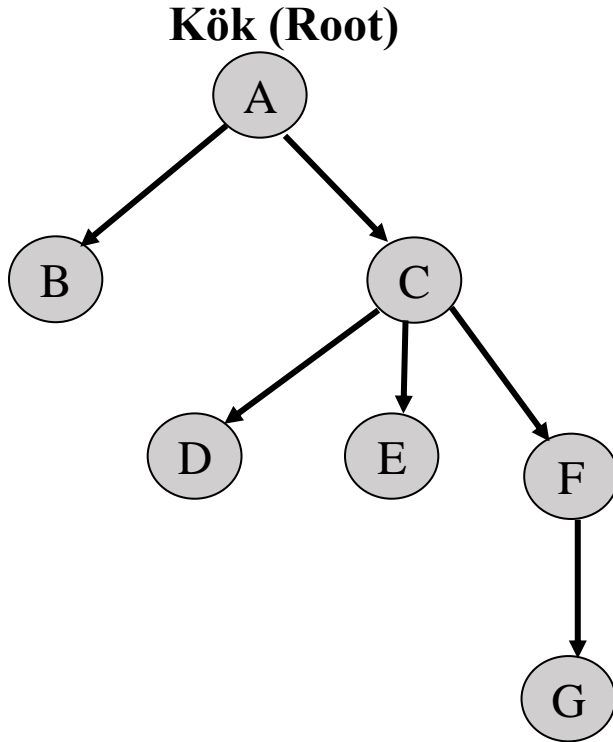
Ağaç VY Temel Kavramlar (devam...)

- **Düğüm (Node):** Ağacın her elemanına verilen isim.
- **Kök (Root):** Ağacın başlangıç düğümüdür.
- **Çocuk (Child):** Bir düğüme doğrudan bağlı olan düğümlere o çocukları denilir.
- **Kardeş Düğüm (Sibling):** Aynı düğüme bağlı düğümlere kardeş düğüm veya kısaca kardeş denir.
- **Aile (Parent):** Düğümlerin doğrudan bağlı oldukları düğüm aile olarak adlandırılır; diğer bir deyişle aile, kardeşlerin bağlı olduğu düğümdür.
- **Ata (Ancestor):** Aile düğümünün daha üstünde kalan düğümlere denir.
- **Torun (Dedscendant):** Bir düğümün çocuğuna bağlı olan düğümlere denir.

Ağaç VY Temel Kavramlar (devam...)

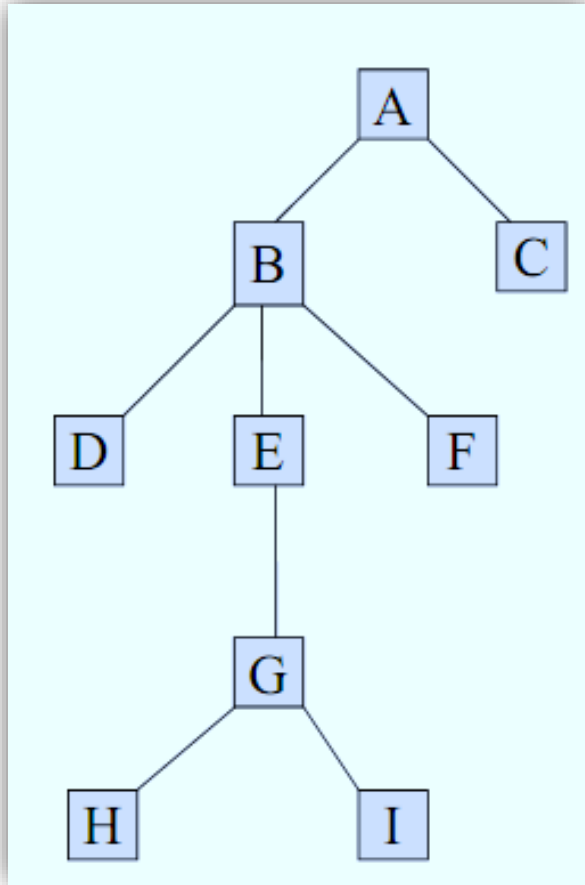
- **Yaprak (Leaf):** Ağacın en altında bulunan ve çocukları olmayan düğümlerdir.
- **Derece (Degree):** Bir düğümden alt hiyerarşiye yapılan bağlantıların sayısıdır; yani **çocuk** veya alt ağaç sayısıdır.
- **Seviye (Level):** Hiyerarşik sıradır (rank). Kök düğüm seviye = 0.
- **Derinlik (Depth):** Bir düğümün köke olan uzaklığı derinliktir. Kök düğüm derinlik = 0.
- **Yükseklik (Height):** Bir düğümün kendi silsilesinden en uzak yaprak düğüme olan uzaklığıdır. Yaprak düğümlerin yüksekliği = 0. (Kök yüksekliği = Ağaç Yüksekliği)
- **Yol (Path):** Bir düğümün aşağıya doğru (çocukları üzerinden) bir başka düğüme gidebilmek için üzerinden geçilmesi gereken düğümlerin listesidir.

Ağaç VY Temel Kavramlar (devam...)

Tanım	Kök	B	D
Çocuk/Derece	2	0	0
Kardeş	1	2	3
Seviye	0	1	2
Aile	yok	Kök	C
Ata	yok	yok	Kök
Yol	A	A, B	A,C,D
Derinlik	0	1	2
Yükseklik	3	0	0

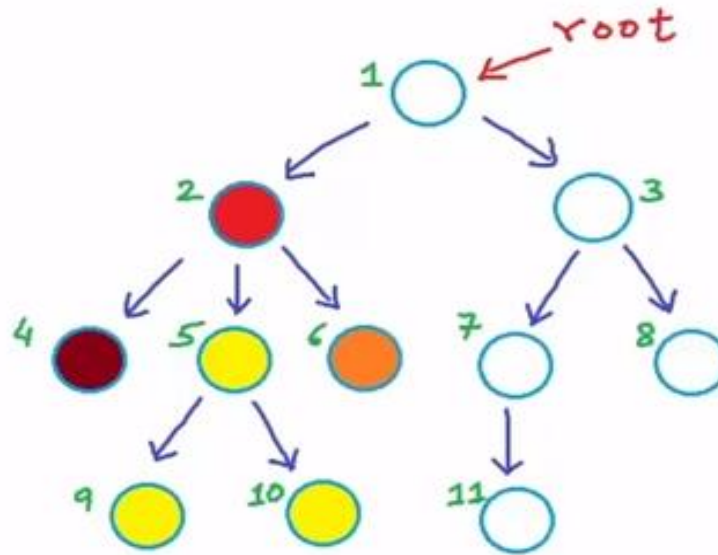
Ağaç VY Temel Kavramlar (devam...)

<u>Düğüm sayısı:</u>	9
<u>Yükseklik:</u>	4
<u>Kök düğüm:</u>	A
<u>Yapraklar:</u>	C, D, F, H, I
<u>Seviye sayısı:</u>	4
<u>H'nin ataları:</u>	E, B, A
<u>B'nin torunları:</u>	G, H, I
<u>E'nin kardeşleri:</u>	D, F

Ağaçlara Özyinelemeli Yaklaşım

- Rekürsif mantıkla bir ağaç, bir kök (root) ve alt-ağaçlar şeklinde tanımlanır.

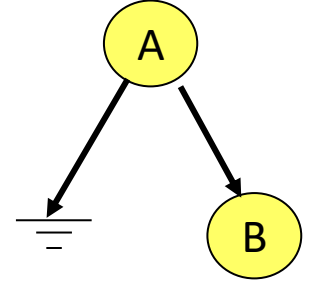
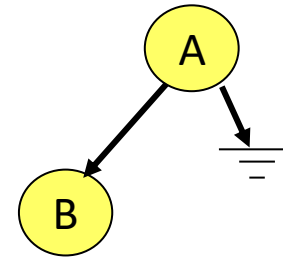
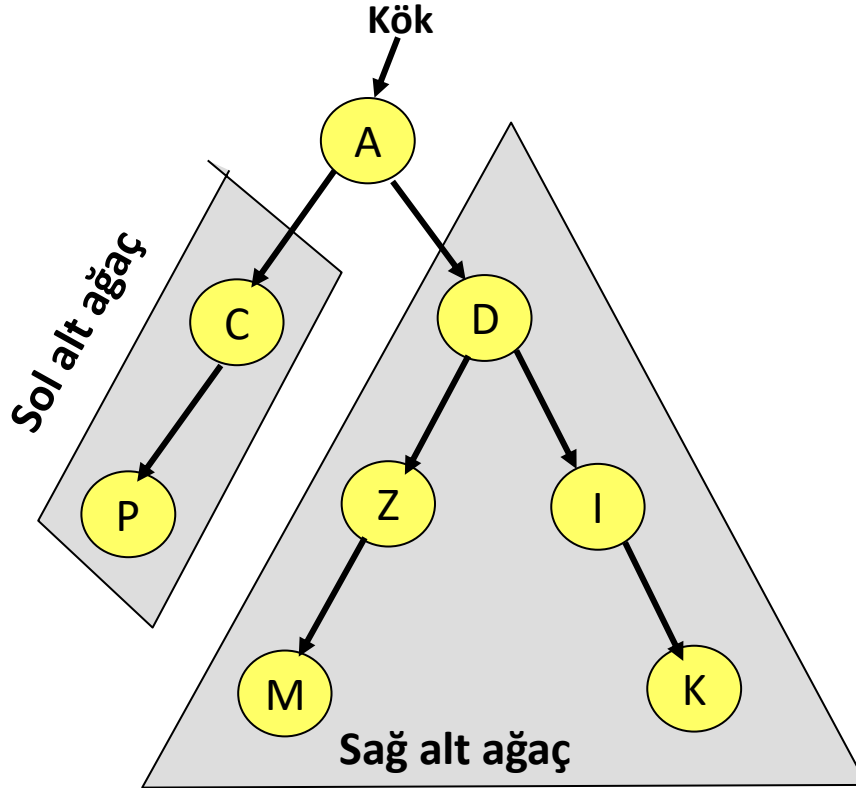
- 1 düğümü \rightarrow 2 ve 3 alt-ağaçlarından oluşur
- 2 düğümü \rightarrow 4,6 ve 5 (5-9-10) olmak üzere üç alt-ağaçtan oluşur.

İkili Ağaç (Binary Tree)

İkili Ağaç (Binary Tree)

- Her düğümün **en fazla iki çocuk düğüme** sahip olduğu ağaç yapısına BT denir.
- BT, bilgisayar bilimlerinde **en çok kullanılan** ağaç veri yapılarından olup, **sıralı olması durumunda** *arama, ekleme ve silme* işlemlerini **çabuklaştırırlar**.
- Bir BT
 - Boş tek bir düğümden oluşabileceği gibi,
 - Sol alt ağaç ve sağ alt ağaç olmak üzere *köke ait iki adet* ikili ağaçtan da oluşabilir.
- BT için gerek şart ilgili BT düğümünün **en fazla iki çocuğa (alt ağaca)** sahip olabileceğidir.

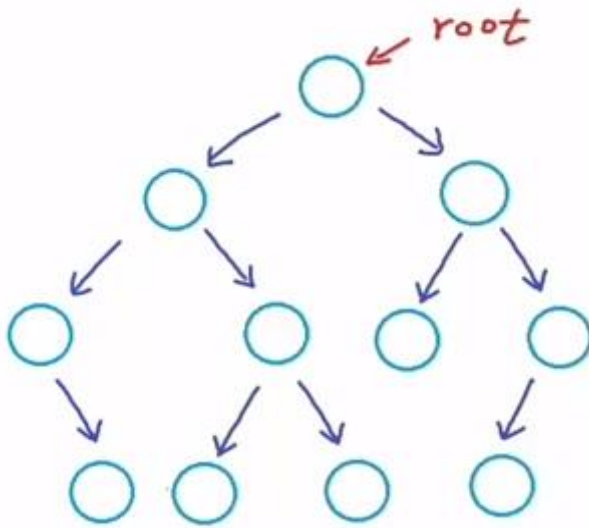
İkili Ağaç (Binary Tree) (devam...)

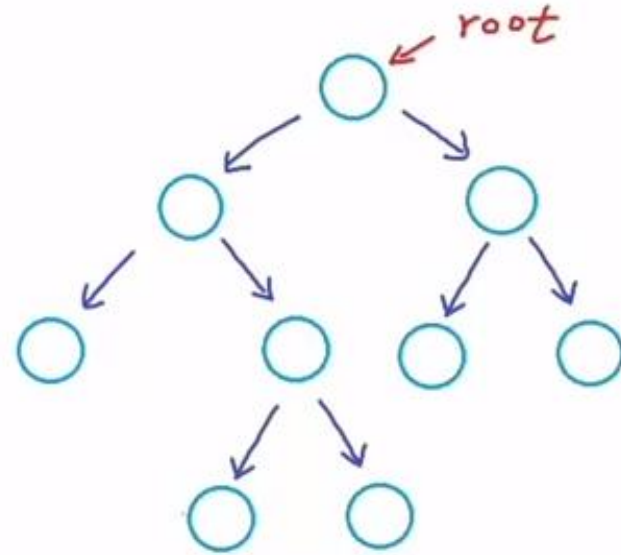
iki farklı ikili ağaç

Katı İkili Ağaç (Strict Binary Tree)

- Yaprak düğümler haricindeki tüm düğümler *sıfır veya iki çocuğa sahip* ise **katı ikili ağaç** olarak adlandırılır.

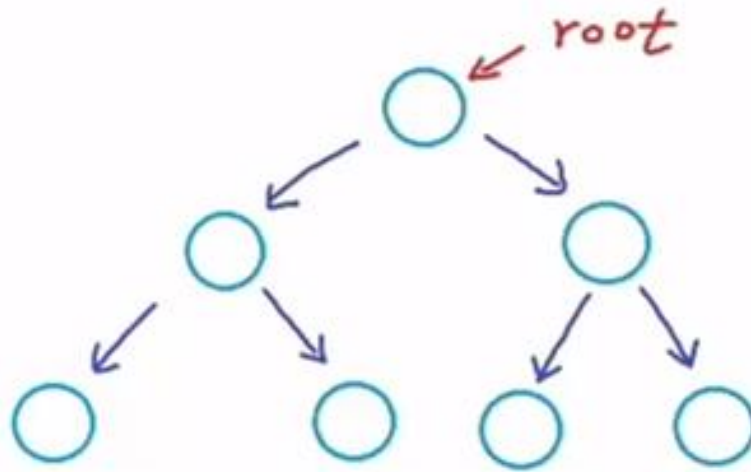
Katı Olmayan İkili Ağaç

Katı İkili Ağaç

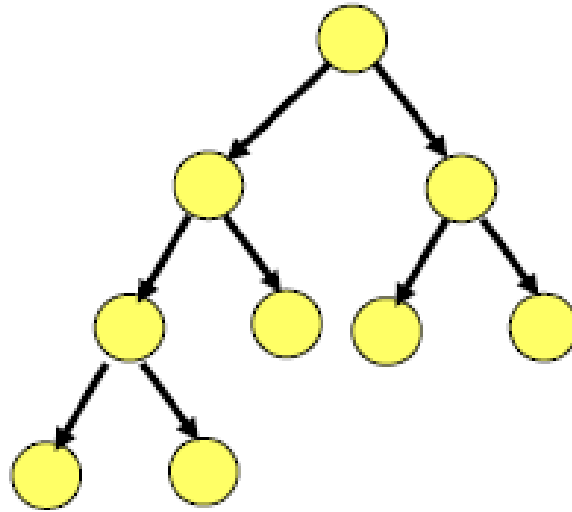
Tam İkili Ağaç (Full Binary Tree)

- Her bir düğümün (i)net olarak iki çocuk düğüme sahip olduğu ve (ii)yaprak düğümlerin aynı seviyede olduğu iki ağaçtır.
- Her düğüm eşit şekilde sağ ve sol alt-ağaçlara sahiptir.

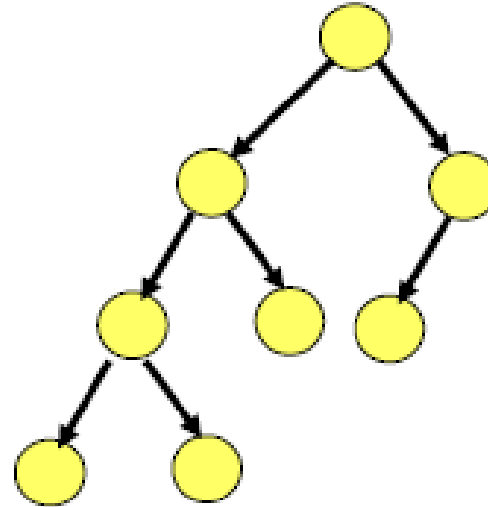
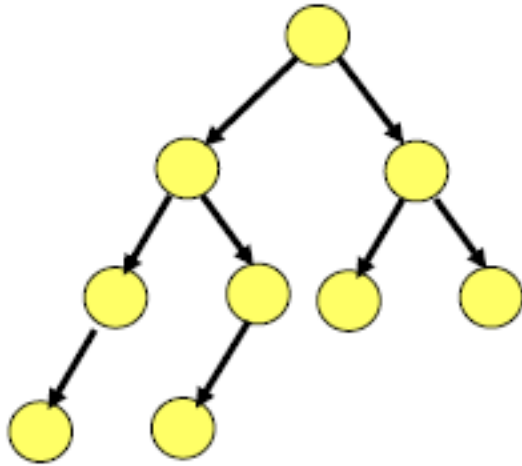
Eksiksiz İkili Ağaç (Complete Binary Tree)

- **Son seviye dışındaki** tüm seviyelerin tam (full) olduğu ikili ağaç türüdür.
- Düğümleri **sol taraftan** (düğüme göre) doldurulur.
- ***Yeni bir derinliğe soldan sağa doğru ekleme başlanır.***

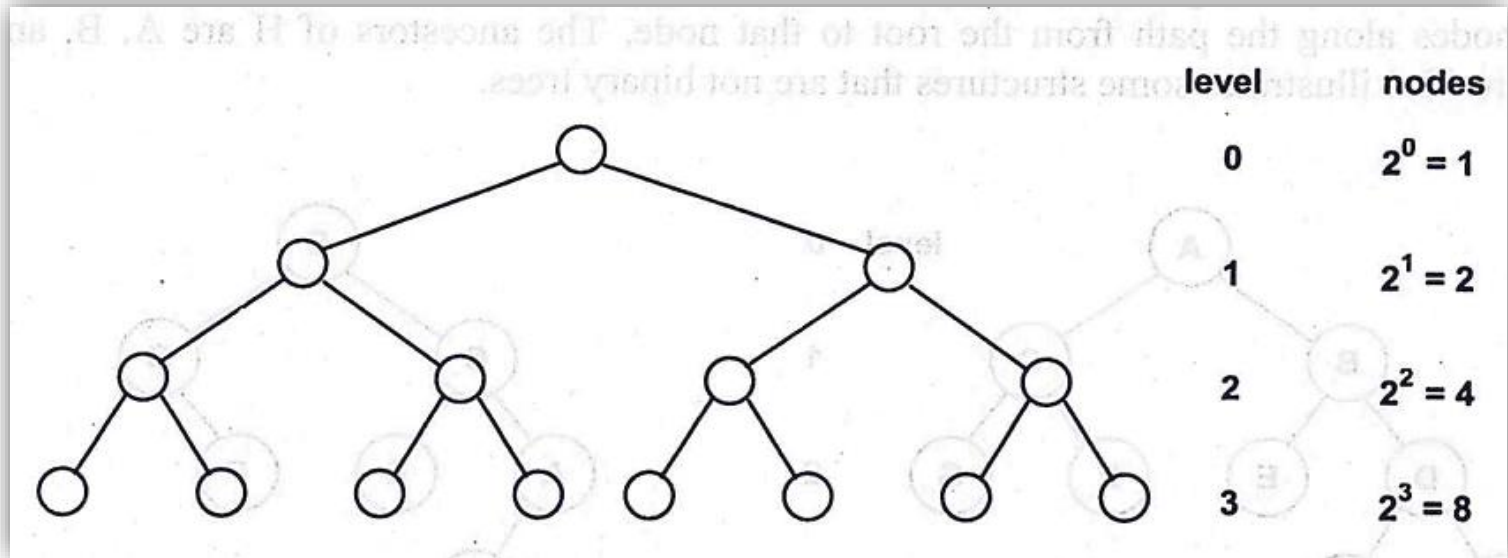
Eksiksiz İkili Ağaç (Complete Binary Tree)

- Aşağıdaki örnekler, eksiksiz ikili ağaç kriterlerine uyuyor mu?

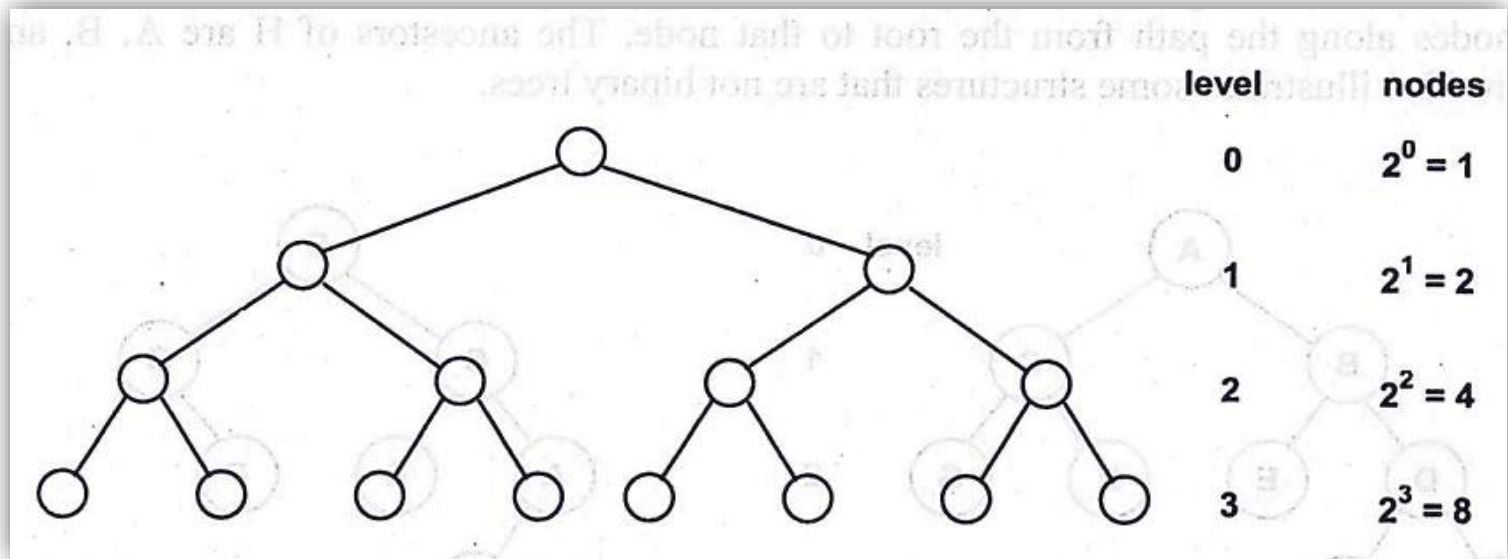
İkili Ağaç Özellikleri – Özellik 1

- Her k seviyesinde, ***maksimum düğüm sayısı*** 2^k dır.
- Kök düğümde **$k=0$** olduğu için **düğüm sayısı 1** olurken,
- $k=2$ için maksimum düğüm sayısı 4 olur.

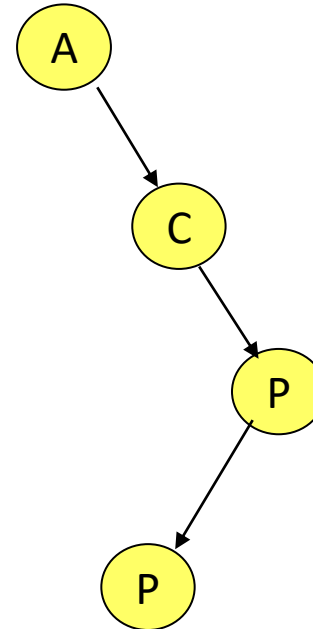
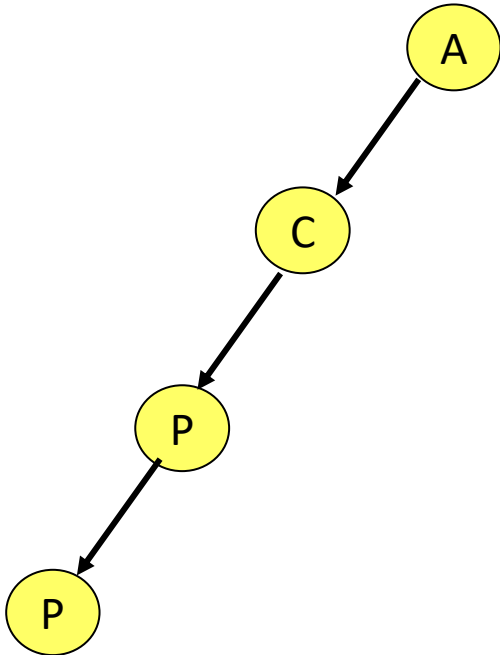
İkili Ağaç Özellikleri – Özellik 2

- **h yüksekliğindeki** ikili ağacın *maksimum düğüm sayısı* = $2^{h+1} - 1$ olarak hesaplanır.
- Aşağıdaki ağaç için **$h = 3$** olduğundan **maksimum düğüm sayısı** $16 - 1 = 15$ bulunur.

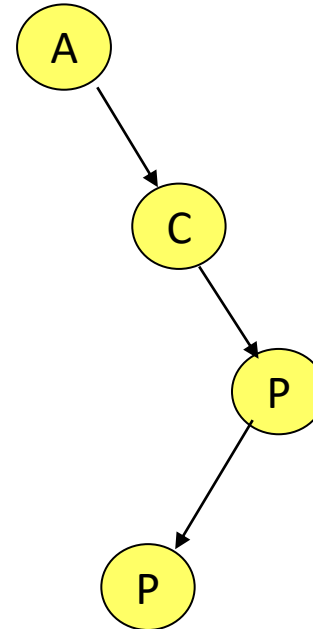
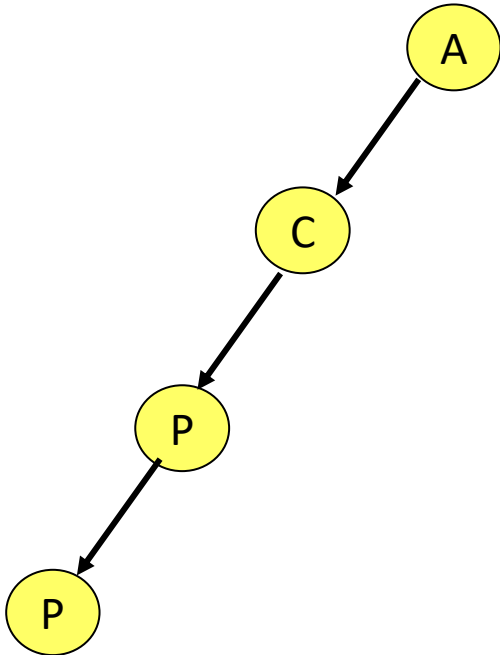
İkili Ağaç Özellikleri – Özellik 3

- **h yüksekliğindeki** ikili ağacın
 - **minimum düğüm sayısı** = $h + 1$ olarak hesaplanır.
- **Kök** düğümün **h = 0** da olduğuna dikkat ediniz.

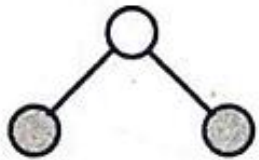
İkili Ağaç Özellikleri – Özellik 4

- **En az iki düğüme sahip, n elemanlı** bir ikili ağaçta, **kenar sayısı = (n - 1)** olarak hesaplanır.
- Aşağıdaki örneklerde 4'er düğüm ve 3'er kenar mevcuttur.

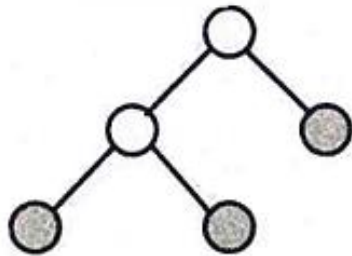

İkili Ağaç Özellikleri – Özellik 5

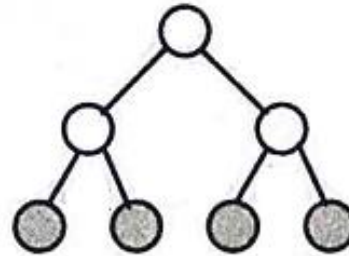
- n yaprak düğüme sahip, eksiksiz bir ikili ağaçta (complete), kenar sayısı $(k) = 2(n-1)$ 'dir.

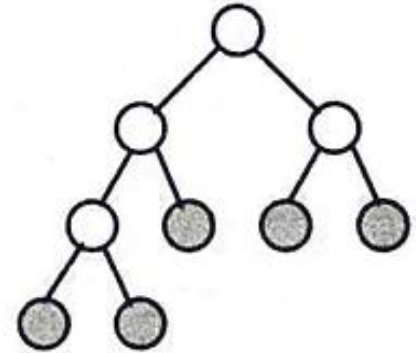
$n = 2, k = 2$

$n = 3, k = 4$

$n = 4, k = 6$

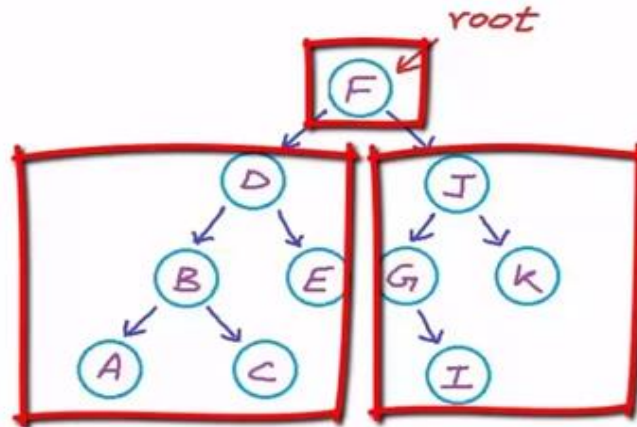
$n = 5, k = 8$

İkili Ağaç Üzerinde Gezinme (Traverse)

- Bir ağacı bir düğüme sadece **bir defa uğrayacak şekilde** gezmeye **gezinme/geçiş** denir.
- Gezinme, ağacın sakladığı bilgi türüne göre bir bilgiye ulaşma, listeleme ve başka amaçlarla gerçekleştirilir.
- **Doğrusal veri yapılarında** baştan sona doğru dolaşmak **kolaydır**.
- Ağaçlar ise düğümleri *doğrusal olmayan* veri yapılarıdır. Bu nedenle farklı algoritmalar uygulanır.
- **Örneğin;** düğümlerin matematiksel operatörler ve operandlar olduğu bir ikili ağacın gezinme işlemi, infix-postfix gibi bir notasyonu elde etmemizi sağlar.

İkili Ağaç Üzerinde Gezinme (devam...)

- İkili ağacın üzerinde gezinilmesi sırasında bağımsız olarak 3 grup ikili ağaç parçasınının
 1. Kök
 2. Sol alt ağaç
 3. Sağ alt ağaçdeğişik sıralarda gezilmesiyle gerçekleşir.

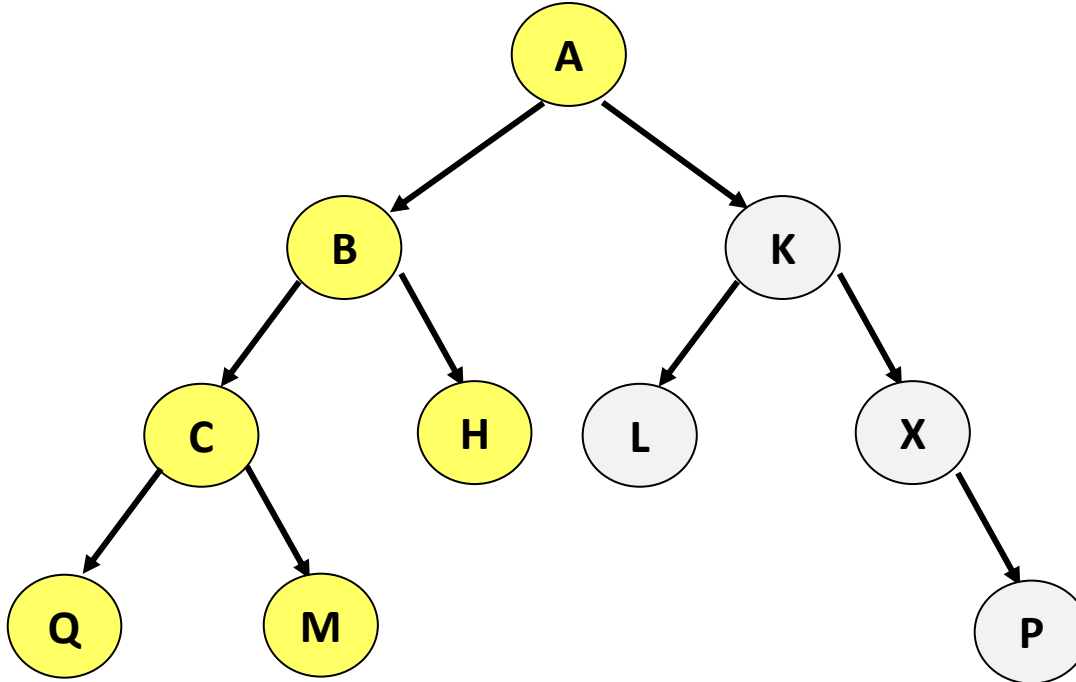

İkili Ağaç Üzerinde Gezinme (devam...)

- İkili ağaç üzerinde dolaşmak için **3 temel yol vardır**. Bunlar:
 - **Önce-kök/ziyaret (Preorder - NLR):**
 - ✓ **Kök/ziyaret, Sol, Sağ**
Önce kök, sonra sol alt ağaç ve ardından sağ alt ağaç
 - **Ortada-kök/ziyaret (Inorder - LNR):**
 - ✓ **Sol, Kök/ziyaret, Sağ**
Önce sol alt ağaç, kök ve sağ alt ağaç
 - **Sonra-kök/ziyaret (Postorder - LRN):**
 - ✓ **Sol, Sağ, Kök/ziyaret**
Önce sol alt ağaç, sağ alt ağaç ve kök.

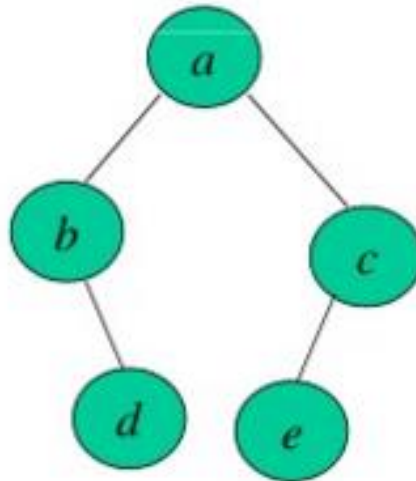
İkili Ağaç Üzerinde Gezinme (devam...)

Örnek Ağaç

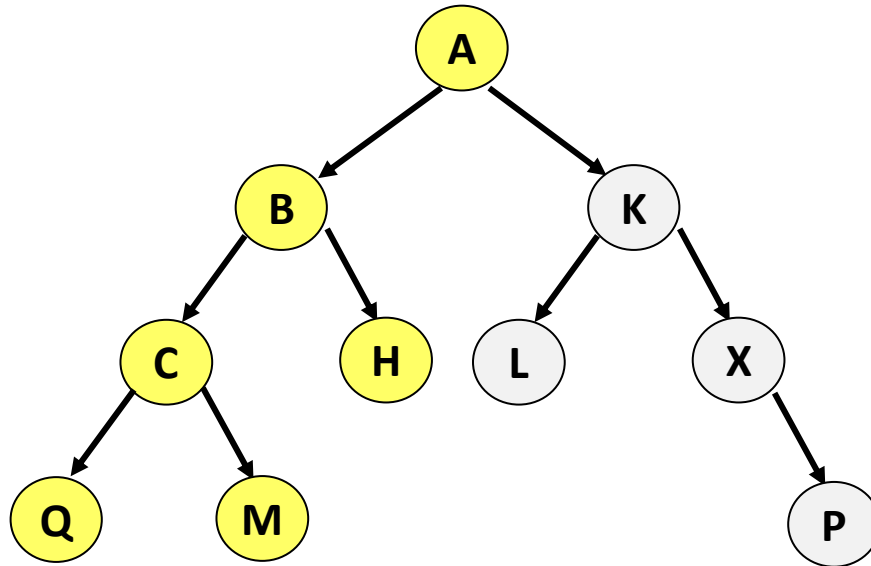
Preorder ile Gezinme

1. Düğümü ziyaret et
2. Sol alt ağaçta gezin
3. Sağ alt ağaçta gezin

Preorder Gezinme:
a, b, d, c, e

Preorder ile Gezinme (devam...)

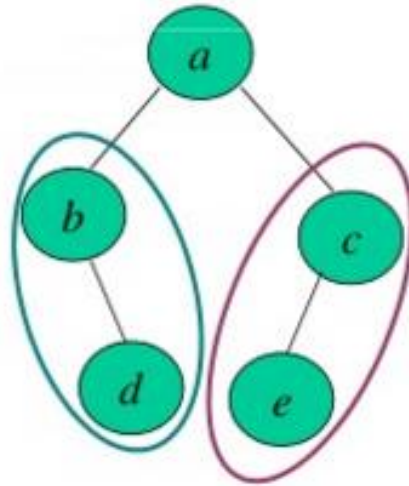

Preorder Gezinme:

A B C Q M H K L X P

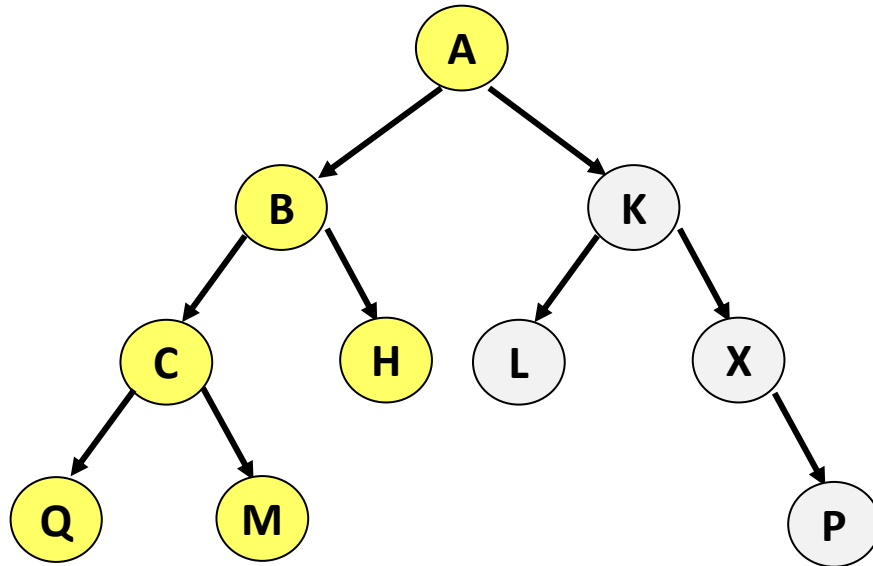
Inorder ile Gezinme

1. Sol alt ağaçta gezin
2. Düğümü ziyaret et
3. Sağ alt ağaçta gezin

Inorder Gezinme:
b, d, a, e, c

Inorder ile Gezinme (devam...)

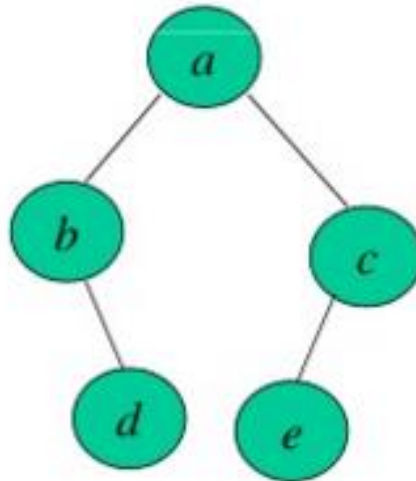

Inorder Gezinme:

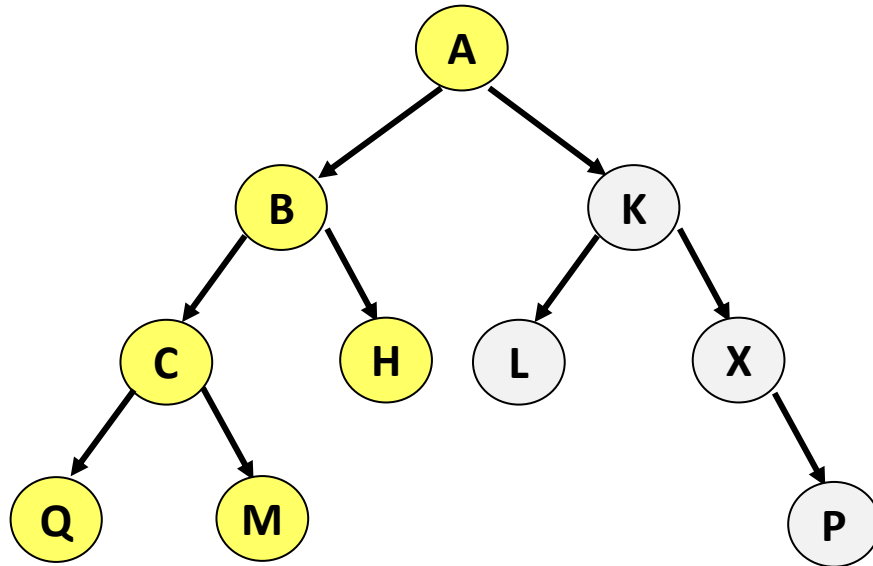
Postorder ile Gezinme

1. Sol alt ağaçta gezin
2. Sağ alt ağaçta gezin
3. Düğümü ziyaret et

Postorder Gezinme:
d, b, e, c, a

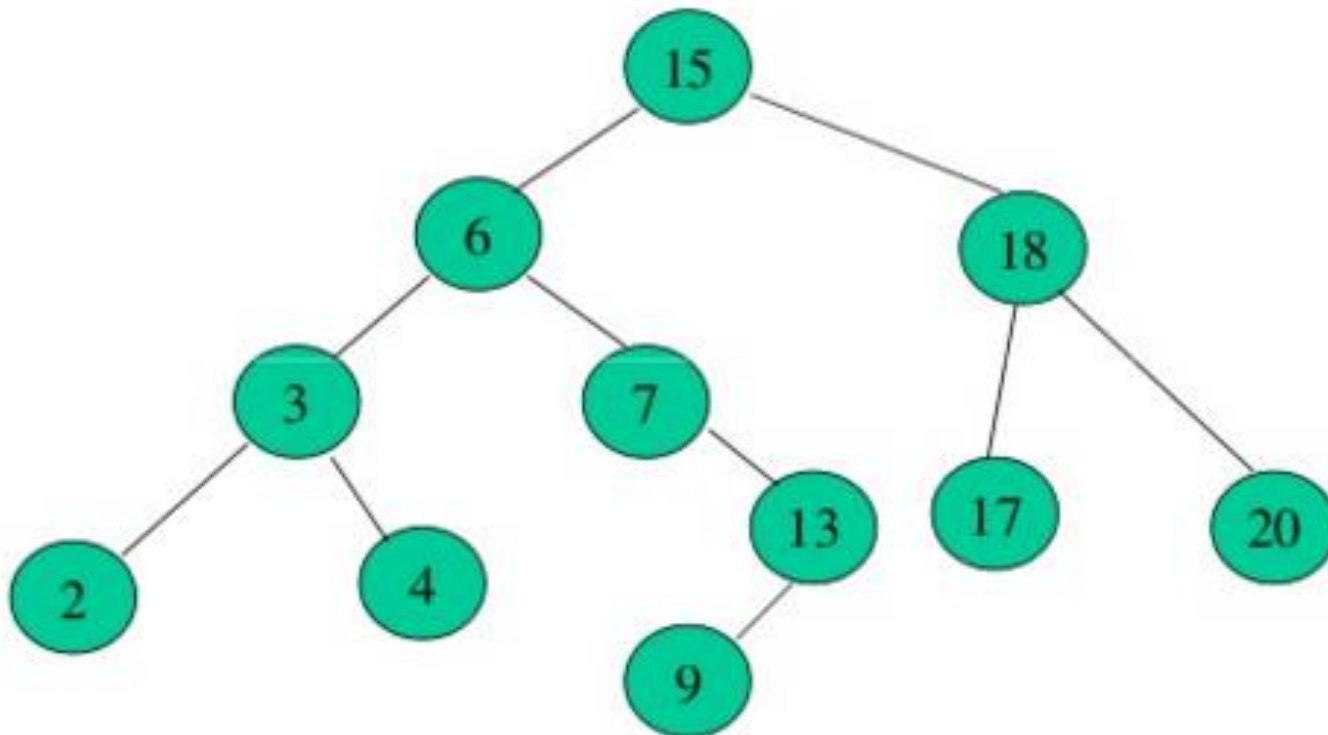
Postorder ile Gezinme (devam...)

Postorder Gezinme:

Gezinme - Örnek 1

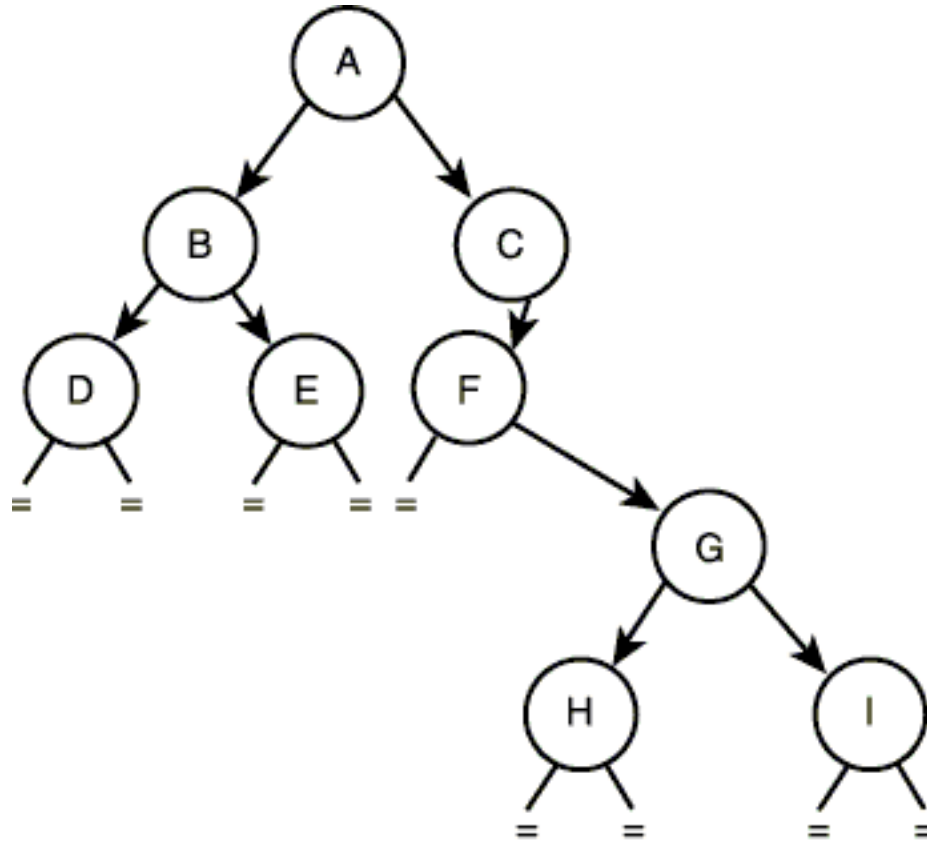

Preorder: 15, 6, 3, 2, 4, 7, 13, 9, 18, 17, 20

Inorder: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 13, 15, 17, 18, 20

Postorder: 2, 4, 3, 9, 13, 7, 6, 17, 20, 18, 15

Gezinme - Örnek 2

Pre-order: A B D E C F G H I
In order: D B E A F H G I C
Post order: D E B H I G F C A

Gezinmeler Ne İşe Yarar?

Preorder:

- Ağacın kopyasını elde etme
- Düğümleri sayma
- Yaprakları sayma
- Matematiksel ifadeler için prefix gösterimini elde etme

Postorder:

- İkili ağacı silme
- Fonksiyonel dil derleyicilerinde
- Hesap makinesi programlarında
- Postfix matematiksel ifadelerinin oluşturulmasında

Inorder:

- İkili Arama Ağacında (Binary Search Tree) ağaçtaki bilgiyi sıralı halde yazdırmada

İkili Ağaç Uygulamaları

- **Binary Search Tree (İkili Arama Ağacı)**: Birçok arama uygulamasında,
- **Binary Space Partition**: Hemen hemen tüm 3D video oyunlarında, hangi nesnelerin render edilmesi gerektiğini belirlemede,
- **Binary Tries**: Yüksek bant genişliğine sahip router cihazların router-tablolarını saklamada,
- **Hash Trees**: P2P programlarında, imza doğrulamada
- **Heaps**: Öncelik kuyruklarının daha etkin/verimli gerçekleştiriminde kullanılır. Öncelik kuyrukları işletim sisteminde prosesleri planlamak için kullanılır. Yapay zeka uygulamalarında A^* yol bulma (path finding) algoritmasının gerçekleştiriminde

İkili Ağaç Gerçekleştirimine Dair Sorular

- Ağaçtaki **düğüm sayısını** nasıl bulurum?
- Ağaçtaki **yaprak sayısını** nasıl bulurum?
- Ağaç **yüksekliğini** nasıl bulurum?
- İkili ağacın **katı (strict) ikili ağaç** olup olmadığını nasıl anlarım?
- İkili ağaçtaki 2 yaprak düğümün en küçük ortak atasını nasıl bulurum (***LCA – Lowest Common Ancestor***)?
- Inorder ve Preorder gezinme sonuçları verilen ***ikili ağacı nasıl oluştururum?***
- Inorder ve Postorder gezinme sonuçları verilen ***ikili ağacı nasıl oluştururum?***

İki Gezinme Sonucundan Ağaç Elde Etme

- Eğer **Preorder** sonuç verildiyse ilk düğüm köktür.
- Eğer **Postorder** sonuç verildiyse son düğüm köktür.
- Kök bulunduktan sonra, Inorder gezinmeye göre, *kökün sol ve sağ tarafındaki düğümler*; sol ve sağ alt ağaç olarak belirlenirler.
- Aynı teknik yeni bulunan sol ve sağ alt ağaç için özyinelemeli (recursive) olarak uygulanır.
- Gezinme sonuçlarından birisi mutlaka Inorder olmalıdır. Diğer Preorder veya Postorder olabilir.

İki Gezinme Sonucundan Ağaç Elde Etme (devam...)

Inorder gezinme: 20 30 35 40 45 50 55 60 7

Preorder gezinme: 50 40 30 20 35 45 60 55 70

Soru: İkili ağacı elde ediniz.

İYİ ÇALIŞMALAR...

Yararlanılan Kaynaklar

- **Sunum**

- Celal Bayar Üniversitesi Hasan Ferdi Turgutlu Teknoloji Fakültesi
Yazılım Mühendisliği Yrd. Doç. Dr. Deniz KILINÇ Sunumu

- **Ders Kitabı:**

- **Data Structures through JAVA**, V.V.Muniswamy

- **Yardımcı Okumalar:**

- Data Structures and Algorithms in Java, Narashima Karumanchi
- Data Structures, Algorithms and Applications in Java, Sartaj Sahni
- Algorithms, Robert Sedgewick